

УДК 378.014:81'243

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Джим А.Ю., Баранова С.В.
Сумський державний університет

Стаття присвячена висвітленню поняття «особистісно-орієнтований підхід/навчання». Проаналізовано особливості даного підходу. Встановлено, що для викладачів іноземних мов особистісно-орієнтоване навчання є одним із головних елементів ефективності педагогічно-викладацької діяльності. Досліджено створення необхідних умов (соціальних, педагогічних) для розкриття та наступного цілеспрямованого розвитку індивідуально-особистісних особливостей та рис індивіда. Визначено способи реалізації даного підходу у різних видах іншомовної діяльності.

Ключові слова: особистісно-орієнтований підхід, особистісно-орієнтоване навчання, особистісна орієнтація вищої освіти, види іншомовної діяльності, антропоцентрична спрямованість науки.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день існує необхідність створення нормативно-правової бази в освітній сфері України, яка б допомогла модифікувати систему освіти згідно з європейськими стандартами. Частково цей процес вже розпочався, але є багато складових, які потребують якісних змін.

Головними напрямками політики України стосовно освітніх реформ є: особистісна орієнтація вищої освіти, постійне удосконалення змісту освіти, надання кожному громадянину рівних умов здобуття освіти, нові інформаційні технології, проведення відповідних реформ, інтеграція вітчизняної освіти до світового та європейського освітніх просторів. Реформування освітньої структури містить певні складнощі, але є безумовною прерогативою євроінтеграції України [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання особистісно-орієнтованого навчання досліджували М. Аріян, І. Якіманська, В. Нагаєв, Л. Джонс, М. Ханнафін, К. Роджерс, Д. Нанан та інші. Їх праці носять загальнотеоретичний та практичний характер.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У роботах вищезгаданих вчених немає значної інформації про застосування особистісно-орієнтованого підходу у викладанні іноземних мов, а саме відсутній опис практичного застосування даного підходу на заняттях з іноземної мови.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є описати застосування принципів особистісно-орієнтованого навчання під час розвитку різних видів іншомовної діяльності: говоріння, аудіювання, читання, письма.

Виклад основного матеріалу. Особистісно-орієнтований підхід або ж особистісно-орієнтоване навчання, в широкому сенсі охоплює методи навчання, які змінюють фокус спрямованості від учителя до учня. Головним складником в даному терміні є поняття особистість, що, згідно з Академічним тлумачним словником української мови, означає людину з її певними власними нормами, ідеалами, цінностями, культурою, особливостями характеру, поведінкою тощо [5].

В «Українському педагогічному словнику» особистісний підхід трактується як послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як суб'єкта виховної взаємодії. Особистісний підхід передбачає допомогу вихованцеві в усвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості, у здійсненні особистісно значущих і суспільно прийнятих самовизначень, самореалізації, самоствердження [2, с. 243].

У первісному використанні особистісно-орієнтоване навчання спрямоване на розвиток самостійності та незалежності того, хто навчається [10], перекидаючи відповідальність за розвиток

навчання на студентів [13; 12; 8, с. 11-23]. Особистісно-орієнтований підхід фокусується на навичках і практиці, які дозволяють навчатися на практиці всього життя та вирішувати особисті проблеми [14].

Для викладачів іноземних мов особистісно-орієнтоване навчання є одним із головних елементів ефективності педагогічно-викладацької діяльності. Особистісно-орієнтований підхід – це індивідуальний підхід викладача до кожного студента, який допомагає останньому усвідомити себе особистістю, виявити свої можливості, які стимулюють самостановлення, самоствердження, самореалізацію [3, с. 73]. Побудова занять на основі принципів особистісно-орієнтованого навчання передбачає не просто передавання викладачем знань студентам, але й застосування ними здобутих навичок в ситуаціях, наближених до реальних, що дає практичну важливість навчання.

У концепції І.С. Якіманської метою особистісно-орієнтованого навчання є створення необхідних умов (соціальних, педагогічних) для розкриття та наступного цілеспрямованого розвитку індивідуально-особистісних особливостей та рис індивіда, перетворення їх в соціально-значимі форми поведінки, які відповідають прийнятним суспільством соціокультурним нормам [6; 7].

Необхідно враховувати особистісний вибір студента (груповий чи індивідуальний вид роботи, певний вид завдань, які є цікавими для студентів). Формування Я-концепції студента у вивченні іноземної мови є одним із мотивуючих факторів: студент оцінює набуті знання, мовленнєві вміння, бачить себе тим, хто володіє іноземною мовою, і це розширює його можливості в саморозвиткові, в майбутній професійній діяльності. Цьому сприяє обговорення реальних фактів з використанням іноземної мови в житті [1, с. 47-51].

Особистісно-орієнтований підхід приваблює викладача можливістю творчого підходу до навчання, використання інтерактивних, проблемних та проектних завдань. Цікавий він і для студента/учня, оскільки він отримує реальну можливість співпрацювати з викладачем, разом створювати урок, використовувати вибрані ним самим навчальні матеріали та теми для обговорення, брати на себе відповідальність за форму засвоєння, а головне, за кінцевий результат.

Британський дослідник Д. Нанан [11] зазначає, що обираючи та чередуючи вправи, важливо враховувати фактори двох видів: фактори, що пов'язані з тими, хто навчається, та фактори, пов'язані з характером завдань. Сучасна програма з іноземної мови виносить на перше місце мовленнєву компетенцію, тобто формування мовленнєвих вмінь говоріння, аудіювання, читання та письма.

Одним із способів тренування говоріння на уроках іноземної мови є проведення активних форм занять, наприклад, уроки-диспути, уроки-конференції, уроки-подорожі, уроки-ігри.

Конференції з іноземної мови проводяться за заданими ситуаціями у формі рольової гри, діючими особами виступають учні/студенти. Перед учасниками конференції ставиться мовленнєва задача, вона і ролі учнів/студентів обумовлюють їхню мовну поведінку. У ході уроку-прес-конференції учні тренуються в монологічному мовленні, у вмінні ставити проблемні питання

дискусійного характеру, аргументовано відповідати на запитання. Після проведення уроку-прес-конференції учні/студенти можуть поділитися своїми враженнями про неї у спеціальному випуску стінної, радіо-або фотогазети, власній групі у соціальній мережі. При проведенні уроків-конференцій-диспутів слід дуже уважно вибирати теми. Вони повинні носити дискусійний характер, звучати гостро, проблематично, тому що мета диспуту – формування громадської думки в колективі з обговорюваної проблеми. Предметом обговорення під час диспуту може стати життя молоді в нашій країні і за кордоном, наука, література, мистецтво, музика в країнах, що вивчається і в нашій країні. Урок-диспут завжди передбачає спір, зіткнення різних точок зору. Особистісно-орієнтований підхід реалізується в ході діалогічного та монологічного мовлення, адже кожен виражає свою думку, відстоює свою точку зору і при цьому не критикується іншими.

Наприклад, беручи до уваги особистісно-орієнтований підхід, можна провести конференцію на тему «Cinematograph of the world», «Music», тему доповіді студенти обирають самі, тобто вони обирають те, що дійсно їм подобається, а не те, про що каже розповідач викладач. Якщо ж у групі/класі лише хлопці, то можна обрати тему «Sport», дівчата – «Fashion» тощо. В будь-якому разі при виборі теми конференції необхідно враховувати думку студентів/учнів, дати їм можливість обирати, а викладач потім тільки скеровуватиме план та хід конференції.

Якщо тематика конференції цікава більшості, то і дискусія буде живою: ставитимуться запитання, жартуватимуть, заняття буде оригінальним та цікавим, що сприятиме засвоєнню іноземної мови, а саме говорінню.

Для аудіювання викладач обирає текст, який відповідає темі та лексиці, яка вивчається, однак завдання до аудіювання формулюються у рамках особистісно-орієнтованого навчання.

Після прослуховування розповіді, учням/студентам пропонується відповісти на серію запитань з метою перевірки розуміння тексту. Замість того, щоб відповідати на запитання по порядку, який нав'язує викладач, учні/студенти отримують список запитань і завдання самим обрати те питання, на яке вони б хотіли спочатку відповісти. Це дозволяє кожному обрати для себе ті питання, які їм цікаві та під силу. Такий прийом роботи зі списком запитань дозволяє збільшити кількість учасників в роботі та швидкість виконання завдання. Також викладач пропонує учням/студентам викреслити ті запитання, які вони вважають нецікавими, і вигадати власні.

Список запитань включає в себе як стандартні (тобто суто по тексту), так і особисто-орієнтовані запитання (типу *Would you like...?*, *What is your favourite...?*, *What do you think about...?*, *What has impressed you most?*). У студентів/учнів з'являється бажання виконати це завдання, оскільки воно дозволяє їм розповісти про свої власні враження, можливо, плани, вподобання (залежно від тексту аудіювання). Їм це цікаво, адже завдання стосується їх самих.

Під час роботи з незнайомим раніше текстом, читати його необхідно уважно та не поспішаючи, звертаючи увагу на лексику та граматику. Після

прочитання викладач просить кожного учня зачитати вголос те речення, яке йому не зрозуміле (з лексичної чи граматичної точки зору), таким чином викладач звертає увагу на кожного, дає зрозуміти учням, що йому важливо те, щоб кожен із них розібрався з матеріалом, і застосовує принцип особистісно-орієнтованого навчання. Також можна розпитати учнів, що їм сподобалося в тексті, що ні, можливо вони хочуть поділитися своїми враженнями стосовно прочитаного.

Варто також використовувати групову роботу над різними текстами, яка дозволяє кожному студенту/учню виконувати функції, які йому під силу. Наприклад, під час вивчаючого читання (з повним розумінням тексту) один студент читає текст упівголоса, інший виділяє незнайомі слова, третій шукає їх значення в словнику, четвертий перекладає речення, яке викликає труднощі у розумінні. Така робота готує тих, хто навчається, до реальної комунікації – обміну інформацією з іншими групами, які читали інші тексти, до оцінюючих суджень з приводу почутого та прочитаного іншими.

Особистісно-орієнтований підхід у читанні можна реалізувати, розподіливши клас на групи та надавши їм право обрати певну частину твору, яка їм подобається, бажано твір у ролях. На занятті студенти/учні будуть читати обраний уривок перед усім класом, отже, вони старатимуться, щоб їх зрозуміли.

Самому викладачу необхідно обирати такі тексти, які б зацікавили учнів, тобто ті, які порушують певні проблеми, що стосуються безпосередньо самих учнів.

Тренування письма у студентів/учнів найчастіше відбувається у монологічний спосіб, тобто вони пишуть певну розповідь. Щоб реалізувати особистісно-орієнтований підхід, не потрібно сильно обмежувати тих, хто навчається, у виборі теми даної розповіді/есе, нехай це буде якась загальна тема, наприклад, «The Art», а про що і як писати нехай обирає кожен студент/учень залежно від своїх вподобань, смаків, інтересів, захоплень тощо.

Можна використовувати завдання відкритого типу, наприклад, прочитати текст та записати те, що запам'ятали, потім порівняти свої записи з записами сусіда. Навіть найменш підготовлений учень/студент, виконуючи такі вправи, змо-

же висловити свою власну думку чи пожартувати. Плюсом завдань такого типу є те, що вони не мають єдиної правильної відповіді і дозволяють студентам/учням виконати їх при будь-якому рівні володіння мовою (в даному випадку тренуватиметься читання, письмо та говоріння).

Формувати навички письма можна шляхом диктантів, які буде диктувати не викладач, а хтось із учнів/студентів. Вибір теми диктанту знову ж таки залежить від вибору учня, який диктує. Щоб перевірити написане, учні/студенти обмінюються зошитами один з одним, тобто проводять взаємооцінювання, тим самим викладач не контролює весь процес, а тільки скеровує його, що і є принципом особистісно-орієнтованого підходу.

Таким чином, кожна вправа, яка виконується в класі, повинна чимось приваблювати учнів/студентів: цікавий матеріал, цікава змістовна сторона вправи, особисто значуща проблема, яку цікаво обговорювати, захоплива, нестандартна форма виконання завдань. А весь запропонований комплекс завдань повинен включати в себе широкий комплекс знань. Це дасть можливість кожному учню/студенту обрати те, що відповідає його інтересам та можливостям, дозволить реалізувати власний мовленнєвий та життєвий (суб'єктивний) досвід, висловити власну думку. Максимальна залученість усього класу в навчальну діяльність потребує сконцентрованої уваги студентів/школярів, не залишаючи їм часу на порушення дисципліни, оскільки порушниками дисципліни, як правило, є ті, хто відчувають «інтелектуальне навантаження» і у зв'язку з цим нудьгу [1].

Висновки і пропозиції. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу означає, що кожен учень/студент у будь-який момент заняття може максимально реалізувати свій емоційний та інтелектуальний потенціал, обравши з «віяла» захоплюючих завдань те, яке підходить саме йому. Надання студентіві можливостей для саморозвитку, самореалізації, знаходження свого місця в суспільстві, виховання позитивних особистісних якостей – це результат застосування принципів особистісно-орієнтованого навчання.

Перспективи проведення подальших досліджень полягають у більш ширшому описі особистісно-орієнтованих завдань, вправ, технологій, які сприяють розвитку вмінь та навичок у різних видах іншомовної діяльності на занятті.

Список літератури:

1. Ариян М.А. Личностно-ориентированный подход и обучение иностранному языку в классах с неоднородным составом обучаемых // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 1. – С. 11.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. [Електронний ресурс]. – К.: Либідь, 1997. – 376 с. – Режим доступу: <http://hum.edu-lib.net/szbrannoegoncharenko-s-u-ukrayinskiy-pedagogichniy-slovník-onlayn> – (13.05.2017).
3. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 176 с.
4. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс] / В.М. Нагаєв // Центр учбової літератури, 2007. – 232 с. – Режим доступу: <http://pedagogy.webukr.net> – (14.05.2017).
5. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс] / Академія наук України; Webmezha. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/> – (13.05.2017).
6. Якиманская И.С. Личностно ориентированное обучение в современной школе / И.С. Якиманская. – М.: Сентябрь, 2002. – 96 с.
7. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования / И.С. Якиманская. – М.: Сентябрь, 2000. – 176 с.
8. Hannafin M.J., Hannafin K.M. Cognition and student-centered, web-based learning: Issues and implications for research and theory / M.J. Hannafin, K.M. Hannafin // Learning and instruction in the digital age / [ed. by Michael Spector, Dirk Ifenthaler, Kinshuk]. – New York: Springer, 2010. – 404 p.

9. Jahnke I. A Way Out of the Information Jungle / I. Jahnke // Technological Change and Societal Growth: Analyzing the Future / [ed. by Elayne Coakes]. – Hershey: IGI Global, 2012. – 316 p.
10. Jones L. The Student-Centered Classroom [Electronic resource] / L. Jones. – New York: Cambridge University Press, 2007. – Access mode <http://www.ntu.edu.vn/Portals/96/Tu%20lieu%20tham%20khao/Phuong%20phap%20giang%20day/student-centered%20classrooms.pdf> – (14.05.2017).
11. Nunan D. The Learned-Centred Curriculum / D. Nunan – Cambridge: Cambridge University Press, 1988. – 68 p.
12. Communicative language teaching [Electronic resource] / [ed. by Jack C. Richards]. – New York: Cambridge University Press, 2006. – Access mode: https://www.researchgate.net/profile/Jack_Richards4/publication/242720833_Communicative_Language_Teaching_Today/links/5580c02808aea3d7096e4ddb/Communicative-Language-Teaching-Today.pdf – (14.05.2017).
13. Rogers C.R. Freedom to Learn for the 80's / C.R. Rogers. – New York: Merrill Publishing Company, 1983. – 370 p.
14. Young L.E., Paterson B.L. Teaching Nursing: Developing a Student-centered Learning Environment / L.E. Young, B.L. Paterson. – Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2007. – 600 p.

Джим А.Ю., Баранова С.В.

Сумский государственный университет

ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

Статья посвящена описанию понятия «лично-ориентированный подход/обучение». Проанализированы особенности данного подхода. Установлено, что для преподавателей иностранных языков лично-ориентированное обучение является одним из главных элементов эффективности педагогическо-преподавательской деятельности. Исследовано создание необходимых условий (социальных, педагогических) для раскрытия и последующего целенаправленного развития индивидуально-личностных особенностей индивида. Определены способы реализации данного подхода в различных видах иноязычной деятельности.

Ключевые слова: лично-ориентированный подход, лично-ориентированное обучение, личностная ориентация высшего образования, виды иноязычной деятельности, антропоцентрическая направленность науки.

Dzhym A.Y., Baranova S.V.

Sumy State University

PERSON-ORIENTED APPROACH AT FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Summary

This article is concerned with the description of the concept of «person-oriented approach/learning». The features of this approach are analyzed. It is found out that person-oriented learning is one of the main elements of the efficiency of educational and teaching activities for foreign language teachers. The creation of the necessary conditions (social, educational) for revealing and following purposeful development of individual personal characteristics is investigated. The ways of this approach application in various kinds of foreign language activities are defined.

Keywords: person-oriented approach, student-oriented learning, personal orientation of higher education, types of foreign language activities, anthropocentric orientation of science.